

Anadolu Fatihî KutalmıŖođlu Süleyman Ŗah

Alp Eren HAYATI

KutalmıŖođlu Süleyman Ŗah 1045'de, o sıralarda Büyük Selçuklu Devleti'nin elinde bulunan Horasan'da doğdu. Soylu bir aileden gelen KutalmıŖođlu, kumandanlık yapmak için yetiŖtirilmiŖti ve her seferine gâzâ niyetiyle çıkardı. 1085'deki Halep Seferi ise onun son seferi oldu.

Türk-İslâm tarihinin ünlü ve büyük simalarından biri olan Süleyman Ŗah'ın, bu vatan toprakları üzerinde hâkimiyet kurmamızdaki hissesi son derece büyüktür.

Onun 41 yıllık kısa denilebilecek hayatı, Horasan'dan İzmit'e, Kafkaslar'dan Suriye'ye kadar uzanan bir coğrafya içinde mücadele, fetih ve zaferlerle geçmiştir.

FETİHLER ÇAğI

Anadolu'nun kapılarını kapanmamak üzere açan Malazgirt zaferinden sonra, Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan, Anadolu'daki fütuhâtın devam etmesi için Süleyman Ŗah'ı vazifelendirdi. O, bir dâvâ adamına yaraŖır Ŗuur ve mesuliyet duygusuyla on yıl zarfında boğazlardan Suriye'ye kadar olan toprakları hâkimiyetine aldı.

KutalmıŖođlu, Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'ya geçti. Yanında Artuk, Tutuk, DaniŖmend, Saltuk Beyler gibi büyük komutanlar vardı. Kızılırmak'a kadar hiçbir mukavemetle karŖılaŖmayan Süleyman Ŗah, Konya ve havalisini Rumlar'dan alıp burasını kendisine baŖkent yaptı. Bu geliŖmelerden rahatsız olan Bizans imparatoru Michael Dukas, Prens İssakios Kommenos ve kardeŖi Prens Alexius Kommenos'u Süleyman Ŗah'ın üzerine gönderdi. Kayseri yakınlarında yapılan savaŖta Bizans ordusu ağır bir mağlubiyete uğradı. Prens Alexius Kommenos'un esir alındığı bu savaŖ, Türkler için ikinci bir Malazgirt olmuŖtu. Bu zaferi takip eden tarihlerde de Anadolu'nun tamamı fethedilecektir.

Emevi ve Abbasi halifelerinin yüzyıllardır mukaddes bir mefkûre olarak yaŖattıkları Anadolu'nun fethi, artık adım adım gerçekteŖmektedir. Ardından, Efendimiz'in (s.a.v.) hedef olarak gösterdiği Konstantiniyye'yi fetheden kumandan olma arzusu gelmektedir. Süleyman Ŗah da, bu pâyeye nâil olmak istemektedir. Hatta bir ara kardeŖi Melik Mansur'u da yanına alarak Üsküdar'a kadar gelip Ayasofya'yı seyreder. Ama öncelikle Anadolu'nun tamamen fethedilmesi lazımdır.

KutalmıŖođlu Süleyman Ŗah, 1075 yılında Bizans'a çok yakın bir Ŗehir olan İznik'i fethetti. Bunun üzerine Sultan Melik Ŗah, kendisine bir ferman göndererek, ona merkezi İznik olmak üzere Anadolu Sultanlığı'nı verdi. Bu tarihten sonra Anadolu Selçuklu Devleti'nin Sultanı olarak anılacak olan Süleyman Ŗah, Sultan Melik Ŗah'a bağlı, büyük ve güçlü komutanlardan biri durumuna geldi.

Süleyman Ŗah'ın yanında bulunan komutanlardan GümüŖtekin Bey, Urfa ve Antep çevresini (1077), DaniŖmend Bey ise Malatya'yı (1084) fethederler. Kendisi de Konya ve Güneybatı Anadolu'yu Selçuklu topraklarına kazandırır. Bu arada Bizanslıların tahriklerine kapılan kardeŖi Melik Mansur Bey, Süleyman Ŗah'a karŖı ayaklanır. Bizans'tan da yardım alan Melik Mansur Bey'e karŖı, Büyük Selçuklu Devleti'nin güçlü hükümdarı Melik Ŗah, Porsuk Bey komutasında bir orduyu Süleyman Ŗah'a yardım için gönderir. Ancak iki ordu karŖılaŖtıklarında savaŖmak istemezler. Bunun üzerine Mansur Bey ve Porsuk Bey birbirine meydan okur. Mücadelenin

sonunda Mansur Bey ölür ve askerleri de Süleyman Ŗah'a katılırlar. Böylece Anadolu'nun fethini geciktirebilecek, belki de engelleyebilecek bir mani atlatılmıŖ olur.

Anadolu'da güçlü bir devletin kurulmasıyla bu topraklarda yaŖayan Türkmenler büyük gruplar halinde Süleyman Ŗah'ın hâkimiyeti altına girmeye baŖladılar. Anadolu dıŖından da birçok Türkmen gruplarının gelmesi, Anadolu'nun TrkleŖmesi ve İslâmlaŖmasını oldukça hızlandırdı. Öte yandan, Anadolu'daki geliŖmeler, Bizans'ı korku içinde bırakır. Bunun zerine, imparator Michael 1074'de asırlarca sürecek ve günümüzde de sürmekte olan Haçlı zihniyetinin ilk tohumlarını atmıŖtır. Papa, VIII. Gregory'ye baŖvurarak yardım istemiŖ ve karŖılıđında birbirine dŖman olan Ortodoks ve Katolik kiliselerinin birleŖmesini vaad etmiŖtir. Bu teklifi memnuniyetle kabul eden Papa, Bizans krallarına ve bütün Hristiyanlık âlemine bir bildiri yayınlamak, Türkler'in İstanbul surlarına kadar geldiğini, Bizans'ın bütün beldelerini istila ettiğini söyleyerek, onları Haçlı seferine ađırmıŖtır. Fakat bazı siyasi karıŖıklıklar sebebiyle bu sefer, yirmi sene sonra gerekleŖecektir.

Anadolu Fatihî KutalmıŖođlu'nun yaptığı fetihler artık ses getirmeye baŖlamıŖtı. Asırlarca sürecek olan Haçlı seferlerinin temelleri bu sıralarda atılıyordu. Gâyeleri, Türkleri Anadolu'dan atmak ve geldikleri yer olan Asya'ya geri sürmektir. Yüzyıllardır süren bu gâye günümüzde de devam etmektedir.

Öte yandan, Bizans'ın adaletsiz ve baskıcı yönetimi, bitip tükenmek bilmeyen i buhranlar halkı bezdirmiŖti. Bu sebeple eŖitli ırklardan oluŖan yerli halklar da (Ermeni, Süryani vb.) Süleyman Ŗah'ın yönetimini kabul ettiler. Ayrıca büyük arazi sahiplerinin hizmetinde alıŖan ve esir muamelesi gören köylüler, hürriyetlerini elde ettikleri gibi, uygulanan toprak rejimiyle de toprak sahibi oldular.

Daha sonraki yıllarda Süleyman Ŗah, Marmara havzasındaki diğer Ŗehirler ile Kocaeli Yarımadası'nı da alarak İstanbul Boğazı'na kadar dayandı. Bu sıralarda Bizans'taki taht kavgalarından da istifade etmesini bilen KutalmıŖođlu, devletini güçlendirerek 1078'de karargâhını Üsküdar'a kurdu. 1080'de Süleyman Ŗah, boğazın Anadolu yakasına gelir. Burada bir gümrük idaresi kurarak, geçen gemilerden vergi alır. Böylece Bizans'ın boğazdaki hâkimiyetine son verir. Bu suretle de Kocaeli'nin kilidi Türklerin eline geçer.

Alexis Komnenos 1081'de imparator olunca, ilk iŖ olarak Süleyman Ŗah ile bir anlaŖma yaptı. Zira prenslik devri sırasında yaptığı savaŖlarda Türkler ile baŖ edilemeyeceğini anlamıŖtı. Bunun zerine iki devlet arasında bugünkü Kartal Maltepesi sınır kabul edilerek sulh yapıldı. Süleyman Ŗah, bu sulhtan sonra imparatorluk emrine 7000 kiŖilik bir Türk birliği göndererek Arnavutluk ve Teselya'da, Bizans'ın dŖmanlarına karŖı kullanmasına izin verdi. Bütün Avrupa'nın bir araya gelerek tertip edecekleri Haçlı seferlerini, dehâ sahibi bu devlet adamının, büyük ferasetiyle, önceden hissetmiŖ olduğu muhakkaktır. Ortodoks Bizans âlemini, Katolik Avrupa'dan ayrı tutmak istiyordu ki; deđiŖmez Türk siyâseti olarak, dört asır sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından da aynısı tatbik edilecektir.

Anadolu'da Bizans hâkimiyeti çökünce Fırat boylarında ve Kilikya'da birtakım Ermeni reisleri türedi. Bunlar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin doğu ve güneydeki İslâm lkeleri ile olan irtibatını kesiyorlardı. Süleyman Ŗah 1082'de doğuya doğu ilerleyerek Adana, Tarsus ve evre Ŗehirleri

1083'de fethetti ve bütün Çukurova'yı idaresi altına aldı. Bizans tarihçileri 1083'de artık bütün Anadolu'nun Türkler'in eline geçmiş olduğunu yazmaktadır.

ŖEHİD DÜŖMESİ

Süleyman Ŗah batı ve doğuya seferler yaptıktan sonra güneye inmeye karar verir. Zira Anadolu'nun sınırlarını güneyden de güven altına almak gerekiyordu. Bu gayeyle Antakya'ya doğru yöneldi ve geldiğinin farkedilmemesi için yalnızca geceleri ilerleyerek şehre vardı. Böylece stratejik öneme hâiz ve güçlü kaleleri olan bu şehri almayı başardı. Aynı taktiği Süleyman Ŗah'tan sonra hükümdar olanlar da Haçlı seferlerinde tatbik edeceklerdi. Müslüman Türk hükümdarına yaraŖır Ŗekilde halka "eman" vererek, alınan esirleri salıverdi. O, Türk askerlerine "Hristiyan halka iyi davranmaları, onlardan hiçbir Ŗey almamaları ve halka adil davranmaları için" bir emirname çıkarttı. Süleyman Ŗah daha sonra İslâm geleneğine uygun olarak, şehirde bulunan bir kiliseyi camiye dönüŖtürdü. Bu durum, Türklerin şehri hâkimiyetleri altına aldıklarının bir deliliydi. Bununla beraber câmiye çevrilen kilisenin yerine, Müslüman Türk hükümdarlarının ve halkının diğer milletlere olan hoŖgörü ve alçak gönüllülüğünün bir niŖanesi ile inançlarının kalblerinden süzülen bir katresi olarak, iki yeni kilisenin yapılması için izin verildi. Devrin ünlü Ŗairi Muhammed Ebiverdi, bu fetih hadisesini Ŗu kasidesiyle ölümsüzleŖtirmiŖtir:

*"Kumla kaplı hiç basılmamıŖ bir tepe üzerinde
Kumral altın yelesi ateŖ gibi parladı.
Son kale/erini İskender'den beri genişleten
Bizans' in Antakya'sını fethetti."*

Daha sonra Süleyman Ŗah, İskenderun ve Antep şehirleri başta olmak üzere bugünkü Hatay ve civar vilayetlerinin tamamını fethetti. Kumandanlarından Buldacı Bey 1085'de başladığı fetihlerini sürdürerek, MaraŖ, Elbistan ve çevresini almayı başardı. Bu tarihlerde Anadolu birliği kurulmakla beraber, Avrupa'da Anadolu'nun adı Turguie=Türkiye" olarak geçmektedir. Bundan sonraki yıllarda da cihâdını sürdüren Süleyman Ŗah, fetihlerine devam etti. Ancak bu fetih hayatı, diğer bir Türk hükümdarı olan TutuŖ Bey ile aralarında geçen hâkimiyet mücadelesiyle son bulmuŖtur. Büyük Selçuklu Hükümdarı Melik Ŗah, bu kıymetli devlet adamı ve kumandanının Ŗehid olmasından müteessir olmuş, kardeŖi TutuŖ Bey'e çok sert bir mektup göndermiŖtir.

SON BİRKAÇ SÖZ

Süleyman Ŗah'ın fetihlerle dolu hayatı incelendiğinde, gagesine ulaŖabilmek için büyük bir azim ve sabırla davasına sarıldığı ve hiçbir zaman yılmadığı görülecektir. Stratejik ve büyük öneme hâiz yerleri seçme, yaptığı planlarla buraları fethetme ve oralarda uyguladığı âdil idare; onun aynı zamanda bir kumandan ve bir idareci olarak da büyük bir dehâ, güçlü bir iradeye sahip dirâyetli bir devlet adamı olduğunu göstermektedir. Fetihlerde izlediği yollar, daha sonraki yüzyıllarda büyük bir ihtiŖam ile dünya ilim, kültür, iktisat ve içtimai hayatına damgasını vuracak ve çığır açacak olan Osmanlı padiŖahlarına da örnek olmuŖtur. KutalmıŖođlu Süleyman Ŗah zamanında da, kendinden önceki ve sonraki Türk idarecilerinin dönemlerinde olduğu gibi halk; ister Müslüman, ister gayr-i müslim olsun bütün insanlar bu güçlü, hoŖgörülü ve adil idare altında huzurlu yaŖamıŖlardır. Anadolu'ya İslâm ve Türk mührünün vurulmasında çok mühim bir

mihenk taşıdır Kutalmışoğlu Süleyman şah. O bize aynı zamanda, idealist olmanın, bütün insanlığa faydalı olmanın dersini verdiği gibi; bir idareci ve kumandan olarak da yol göstermektedir.

Bu büyük Müslüman-Türk komutanı, şimdi üzerinde Türk bayrağı dalgalanan Suriye'de Caber Kalesi'nde yatmaktadır. Muallim Naci, ona karşı vazifesini şöyle dile getirir,

*Ben bir Türküm unutmam Caber'i,
Türk olan, kadirşinas olmak gerek,
Var yeri gitsem ta mezâr-ı Türk'e.*

KAYNAKLAR

- 1) Ali Sevim; Anadolu'nun Fethi (Selçuklular Dönemi-Başlangıçtan 1086'ya Kadar), TTK., Ankara, 1988
- 2) Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Çağ Yay., C. VII, İstanbul 1988
- 3) Joseph Von Hammer; Osmanlı Tarihi, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1983
- 4) M. Altay Köymen; Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, TTK. Yay., Ankara, 1954
- 5) Mükrimin Halil İnanç; Anadolu'nun Fethi (Selçuklu Devri 1), İstanbul, 1934
- 6) Osman Turan; Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi, NakışlarYayınevi, İstanbul, 1980
- 7) Stanford Jaw; Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, E Yay., İstanbul, 1983
- 8) Yılmaz Öztuna; Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yay., İstanbul, 1983, C.1
- 9) Selçuklu Devri Türk Tarihi, T.T.K. Yay., Ankara, 1989
- 10) Anadolu'nun Fethi, T.T.K Yay., Ankara, 1962